

CADRUL POLITICO-JURIDIC AL REPUBLICII MOLDOVA PRIVIND DIGITALIZAREA SERVICIILOR PUBLICE

Tatiana LUNGU, Svetlana CEBOTARI

Universitatea de Stat din Moldova

Angajamentul Moldovei față de transformarea digitală a devenit din ce în ce mai clar și s-a accelerat atât la nivel de politică, cât și la nivel de implementare. În contextul războiului din Ucraina, sprijinirea și consolidarea elementelor sistemului digital al țării, cum ar fi securitatea cibernetică a infrastructurii critice, alfabetizarea media a cetățenilor și mediul favorabil pentru afacerile IT devin un imperativ al timpului. Alfabetizarea digitală este o prioritate clară a politicii Republicii Moldova.

În scopul securizării serviciilor, dar și în scopul de a se armoniza la cerințele și standardele Uniunii Europene (UE), Guvernul a aplicat măsuri de implementare a unor politici și strategii privind digitalizarea serviciilor. Acest lucru a fost condiționat de prezența unui sistem de securitate cibernetică fragmentat, a unui număr redus de cadre în domeniul securității cibernetică, dar și din cauza capacității tehnice guvernamentale slabe. Prezentul articol scoate în reliefanță principalele acțiuni întreprinse de către conducerea țării în scopul digitalizării serviciilor publice.

De asemenea, prezentul articol scoate în evidență lacunile cu care se confruntă Republica Moldova în contextul digitalizării serviciilor publice.

Cuvinte-cheie: *Republica Moldova, UE, digitalizare, legislație, standarde, securitate.*

THE POLITICAL-LEGAL FRAMEWORK OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA REGARDING THE DIGITALIZATION OF PUBLIC SERVICES

Moldova's commitment to digital transformation has become increasingly clear and has accelerated both at the policy and implementation levels. In the context of the war in Ukraine, supporting and strengthening elements of the country's digital system, such as cyber security of critical infrastructure, media literacy of citizens, and enabling environment for IT business become an imperative of the hour. Digital literacy is a clear priority of the policy of the Republic of Moldova.

In order to secure services, but also in order to harmonize with the requirements and standards of the European Union (EU), the Government has introduced measures to implement some policies and strategies regarding the digitization of services. This was due to the presence of a fragmented cyber security system, a small number of cyber security cadres, but also due to weak government technical capacity. This article highlights the main actions undertaken by the country's leadership in order to digitize public services.

Also, this article highlights the gaps faced by the Republic of Moldova in the context of the digitalization of public services.

Keywords: *Republic of Moldova, EU, digitization, legislation, standards, security.*

Introducere

În ultimul deceniu, angajamentul Moldovei față de transformarea digitală a devenit din ce în ce mai clar și s-a accelerat atât la nivel de politică, cât și la nivel de implementare. Odată cu venirea la conducerea Republicii Moldova a guvernului Gavriliță, în august 2021, a fost înființat pentru prima dată în istoria țării Biroul Viceprim-ministrului pentru Digitalizare. Actualmente, una din prerogativele guvernului, prezente și în Agenda de lucru [1] care este sprijinită de către comunitatea internațională se axează pe digitalizarea serviciilor și sistemelor guvernamentale, pe creșterea sectorului TIC și pe facilitarea adoptării comerțului electronic. În contextul războiului din Ucraina, sprijinirea și consolidarea elementelor sistemului digital al Moldovei, cum ar fi securitatea cibernetică a infrastructurii critice, alfabetizarea media a cetățenilor și mediul favorabil pentru afacerile IT devin un imperativ al timpului.

Moldova găzduiește o piață competitivă de telecomunicații, internet la prețuri accesibile și o infrastructură de internet bine dezvoltată, dintre care o mare parte a fost realizată în ultimii zece ani. În timp ce Moldova deține o acoperire 100% 3G și 99% 4G, introducerea serviciilor 5G este pe larg supusă dezbaterilor. Guvernul depune eforturi pentru realizarea planurilor de lansare a 5G. Cu toate acestea, operatorii de telecomunicații ezită din cauza costurilor mari de implementare și a cererii insuficiente. În ciuda acoperirii puternice, rămân unele lacune în cererea rurală pentru servicii de internet, 60% din populația neconectată raportând că costul ridicat al dispozitivelor îi împiedică să acceseze internetul [2].

În scopul securizării serviciilor, dar și în scopul de a se racorda la cerințele și standardele Uniunii Europene (UE), Guvernul a introdus măsuri de implementare a unor politici și strategii privind digitalizarea serviciilor. Acest lucru a fost condiționat de prezența unui sistem de securitate cibernetică fragmentat, a unui număr redus de cadre în domeniul securității cibernetice, dar și din cauza capacității tehnice guvernamentale slabe. Alocarea resurselor financiare și umane este, de asemenea, inadecvată pentru nevoile în creștere și schimbare de securitate cibernetică. În conformitate cu Hotărârea Guvernului Nr. 482 din 8.07.2020 [3] privind aprobarea unor măsuri necesare pentru asigurarea securității cibernetice la nivel guvernamental și modificarea Hotărârii Guvernului nr 414/2018 [4] cu privire la măsurile de consolidare a centrelor de date în sectorul public și de raționalizare a administrării sistemelor informaționale, precum și în vederea executării prevederilor Hotărârii Guvernului Nr. 746 din 18.08.2010 „Cu privire la aprobarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO actualizat” [5], s-a desemnat ca Instituția Publică „Serviciul Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică” să fie în calitate de Centru guvernamental de reacție la incidente de securitate Cibernetică (CERT-GOV-MD). CERT guvernamental cuprinde patru angajați și totuși servește drept punct focal pentru toate comunicările și raportarea incidentelor de securitate cibernetică [6]. Alte organe guvernamentale guvernamentale responsabile de problemele securității cibernetice se află în cadrul Procuraturii Generale și a Ministerului Afacerilor Interne.

Alfabetizarea digitală este o prioritate clară a politicii Republicii Moldova [7]. Actualmente, există numeroase inițiative desfășurate de către guvern privind alfabetizarea digitală. De asemenea, acest domeniu prezintă interes și pentru donatorii internaționali și sectorul privat. Cu toate acestea, multe dintre aceste eforturi se apropie de final, iar nevoia de a le susține și de a le extinde este și mai relevantă odată cu utilizarea sporită a internetului provocată de criza COVID-19. În cea mai mare parte, inițiativele de alfabetizare digitală nu s-au concentrat încă pe competențe care probabil vor fi din ce în ce mai relevante, cum ar fi igiena cibernetică sau alfabetizarea media. Alfabetizarea digitală este capacitatea de a accesa, gestiona, înțelege, integra, comunica, evalua și crea informații în mod sigur și adecvat prin intermediul dispozitivelor digitale și tehnologiilor în rețea pentru participarea la viața economică și socială. Acestea pot include competențe denumite în mod diferit alfabetizarea computerelor, alfabetizarea în tehnologia informației și comunicațiilor, alfabetizarea informațională și alfabetizarea media [8].

În timp ce sistemele și serviciile de guvernare digitală din Republica Moldova sunt avansate, cu peste 200 de servicii publice parțial sau integral digitalizate, eforturile sunt concentrate la nivelul guvernului central, cu resurse limitate alocate pentru a aborda numeroasele lacune prezente la nivel local. Administrațiile locale nu sunt echipate cu software-ul, hardware-ul, bugetele sau abilitățile necesare pentru a ține pasul cu transformările care au loc la nivel central. Deși lansarea serviciilor digitale de către guvernul central nu a fost satisfăcută de o adoptare similară entuziastă la nivel de utilizator, COVID-19 s-a dovedit a fi un factor de impuls puternic. Guvernul și-a extins, de asemenea, utilizarea tehnologiilor digitale pentru e-democrația participativă.

La moment, Republica Moldova are lacune în ceea ce privește legislația privind protecția datelor, accesul la informații și protecția copiilor și tinerilor împotriva daunelor digitale. Cadrul de reglementare actual privind protecția datelor nu este conform standardelor recomandate de Regulamentul general privind protecția datelor - GDPR [9]. De asemenea, accesul la informații, cât și taxele pentru datele publice continuă să împiedice jurnalismul independent. Încrederea generală în mass-media este scăzută, iar în ciuda faptului că majoritatea moldovenilor folosesc rețelele sociale ca sursă principală pentru căutarea de știri și informații, este prezentă tendința de a avea încredere în știrile de televiziune, în rețelele sociale și

site-urile de știri online. O parte din această neîncredere provine din răspândirea dezinformării care a crescut în timpul COVID-19 și poate fi, parțial, atribuită prezenței propagandei ruse în Republica Moldova.

Sectorul TIC se confruntă cu o creștere a specialiștilor calificați din punct de vedere tehnic și de lipsa de startup-uri promițătoare în tehnologie. Contribuțiile semnificative la creșterea sectorului includ prioritizarea guvernului și sprijinul donatorilor. Cu toate acestea, chiar și aceste inițiative sunt frânate de deficitul de competențe care se datorează exodului în străinătate la muncă a moldovenilor calificați. Apariția sistemului inovației limitează, de asemenea, numărul de companii locale de tehnologie care sprijină digitalizarea și creșterea sectorului TIC.

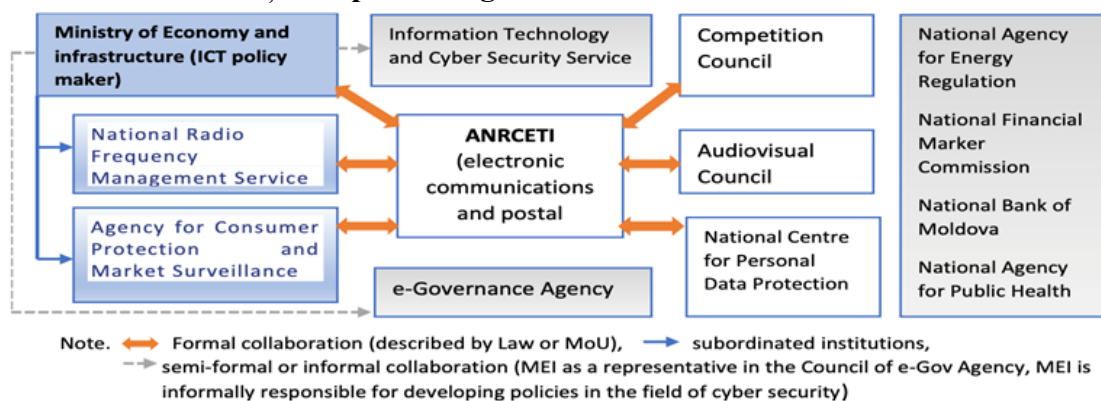
Deși Banca Națională a Moldovei nu are o unitate sau o strategie dedicată incluziunii financiare pentru îmbunătățirea rezultatelor, comerțul electronic se află pe agenda guvernului. De asemenea, în Republica Moldova există un decalaj între datele privind incluziunea financiară digitală. Moldova rămâne în urma țărilor vecine în cazul incluziunii financiare, îndeosebi a celei digitale. Barierele în calea adoptării serviciilor financiare digitale includ neîncrederea în sectorul financiar și o aversiune față de transparența care vine cu tranzacțiile digitale. Poate exista o oportunitate de a promova incluziunea financiară digitală prin construirea unui sistem guvernamental de plăți digitale, MPay. Sectorul subdezvoltat al serviciilor financiare digitale este completat de piața de comerț electronic, aflat într-un proces lent de creștere. În ciuda faptului că guvernul acordă prioritate comerțului electronic și constituirii unui cadru legal solid, există lacune de capacitate și cerere din partea consumatorilor care împiedică sectorul.

Reglementarea digitalizării serviciilor publice în Republica Moldova

Pentru o mai bună comprehensiune a digitalizării sistemului de servicii în Republica Moldova apare necesitatea de a face o analiză a situației prezente în domeniul respectiv. Astfel, guvernul Gavriliță în august 2021 a înființat pentru prima dată în istoria Republicii Moldova Biroul Viceprim-ministrului pentru Digitalizare [10]. Viceprim-ministrul (VMD) pentru Digitalizare cu Ministerul Economiei (ME) supraveghează sincronizarea politicilor și strategiilor sectoriale aferente programului de modernizare tehnologică al Guvernului Republicii Moldova. Viceprim-ministrul pentru Digitalizare supraveghează, de asemenea, Agenția de Guvernare Electronică [11] și Serviciul Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică (STISC) [12], părți interesate în serviciile publice digitale și securitatea cibernetică, precum și în întreținerea și dezvoltarea infrastructurii IT și de comunicații a autorităților administrației publice. Accesul la registrele cheie de stat pentru servicii electronice precum MPay, cadastru, înregistrarea persoanelor juridice sau registrul național al populației (buletine de identitate, acte de stare civilă, bunuri imobile, servicii electronice etc.) este gestionat de Agenția Servicii Publice [13], în timp ce Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale [14] este responsabil pentru infrastructura națională de comunicații. Acesta din urmă include accesul la rețelele și serviciile publice de comunicații electronice, dezvoltarea facilităților pentru formarea societății digitale și a serviciilor digitale, accesibilitate sporită la internet fix, mobil, de mare viteză și acces sporit la serviciile de comunicații radio și TV digitale terestre. Ulterior, Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației (ANRCETI) acționează ca autoritate cheie de reglementare în sector, cuprinzând o rețea independentă de furnizori, producători de echipamente de comunicații electronice și Guvern. ANRCETI este o persoană juridică cu buget propriu care reglementează piața comunicațiilor electronice, serviciilor IT și comunicațiilor poștale. La fel implementează strategiile de dezvoltare ale acestor sectoare și supraveghează conformitatea lor legislativă. Figura 1 prezintă alte instituții conexe și legăturile lor.

De asemenea, accelerarea transformării digitale este o prioritate pe agenda guvernului actual. În ultimul deceniu, angajamentele Moldovei față de transformarea digitală s-au accelerat în mod vizibil atât la nivel de politică, cât și la nivel de implementare. Schimbările frecvente în guvern, totuși, au perturbat adesea continuitatea necesară pe termen lung a politicilor pentru ca acestea să aibă eficacitate. Odată cu instituirea funcției de Viceprim-ministru pentru digitalizare, actualul guvern trimite un semnal clar cu privire la prioritizarea ridicată a sectorului. Deși, direcțiile cheie de politică subsectorială sunt bine puse în aplicare, mai multe lacune politice și legislative, cum ar fi legislația și strategia cuprinzătoare privind securitatea cibernetică și legislația anticipată și politicile pentru lansarea tehnologiilor emergente sunt încă nesoluționate. Planurile 5G sunt cuprinse conceptual în noul Program de management al spectrului de

Figura 1.1 Cadrul instituțional pentru reglementarea TIC în Moldova.

Sursa: ITU (mai 2021) *Studiu de caz de reglementare în colaborare Republica Moldova* [15]. În august 2021, Ministerul Economiei și Infrastructurii a fost restructurat în Ministerul Economiei și Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale.

frecvențe radio pentru anii 2021-2025 [16]. Programul reflectă importanța disponibilității și utilizării eficiente a spectrului de frecvențe radio ca resursă limitată - proprietate publică a statului, pentru piața internă a rețelelor și serviciilor publice de comunicații electronice, precum și pentru alte sectoare ale economiei naționale a Republicii Moldova. Deși Programul include o analiză al impactului frecvențelor radio, tot mai mult este necesară o strategie de implementare cuprinzătoare și o legislație privind protecția sănătății publice atunci când vine vorba de 5G. De asemenea, lipsesc instrumente eficiente de monitorizare pentru evaluarea stării acțiunilor planificate, precum și a impactului și evaluarea acestora, care ar permite ajustări relevante ale politicilor. În strategia sectorială care este în prezent elaborată de Viceprim-ministru pentru digitalizare și susținută de donatori, poate exista loc pentru a lega aceste elemente diferite.

În luna iulie 2020 a fost aprobată Foaia de parcurs pentru impulsionearea procesului de digitalizare a economiei naționale și dezvoltare a comerțului electronic [17]. Foaia de parcurs pentru digitalizarea comerțului electronic a fost pregătită de Consiliul Economic pe lângă Prim-ministru [18] în baza căruia Parlamentul Republicii Moldova a adoptat primul Pachet legislativ digital în noiembrie 2021. Economia digitală explorează rolul pe care îl joacă tehnologia digitală în creșterea oportunității și eficienței economice, a comerțului și a competitivității și a integrării economice globale. Domeniile de cercetare includ serviciile financiare digitale (carduri de credit sau de debit, aplicații de plată, bani pe mobil și produse digitale de economisire și împrumut), incluziunea financiară, reglementarea finanțelor digitale, comerțul digital, comerțul electronic și mediul favorabil al tehnologiei financiare. Cele 29 de inițiative legislative [19] urmăresc să extindă digitalizarea economiei moldovenești și a comerțului electronic și să-și sporească rezistența la recuperarea după pandemia COVID-19. Măsurile planificate în Foaia de parcurs includ extinderea serviciilor electronice și stimulentele pentru persoane juridice, IMM-uri și diaspora. Aceasta implică o utilizare mai largă a semnăturii electronice (și recunoașterea unilaterală a semnăturilor digitale UE în Moldova), împuternicirea electronică, înregistrarea și lichidarea online a întreprinderilor, procedurile de achiziții electronice îmbunătățite și gestionarea de la distanță a contractelor de muncă, dar și schimbul electronic îmbunătățit de documente între autoritățile locale și administrația centrală (Agenția Servicii Publice).

Strategia Națională de Dezvoltare - Moldova 2030 [20] a fost emisă de Guvernul precedent în 2021 și a fost aliniată la Acordul de Asociere cu UE [21] și Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030 a ONU [22] și se concentrează pe patru priorități de politică: 1) economie durabilă și incluzivă; 2) capital uman și social puternic; 3) instituții corecte și eficiente; și 4) mediu sănătos. Deși digitalizarea nu este recunoscută ca un pilon focal cu indicatori cheie de performanță specifici, TIC-urile sunt menționate ca un factor sectorial transversal cheie pentru dezvoltarea Moldovei. Strategia este în format proiect din 2019, nu a fost adoptată oficial.

Programul de management al spectrului de frecvențe radio pentru anii 2021-2025 este un succes al Programului de management al spectrului pe anii 2013-2020 [23] dezvoltat în 2020 de Ministerul Econo-

miei și Infrastructurii. Programul furnizează resurse de spectru radio și determină prețurile pentru rețelele de comunicații electronice mobile terestre în bandă largă. De asemenea, asigură conformitatea benzilor de frecvență ale Moldovei cu reglementările radio ITU și UE, în special în pregătirea pentru implementarea 5G. Benzile vizate pentru 2021 până în 2025 sunt 700 MHz, 3600 MHz, 26 GHz și 1500 MHz (banda L) și 2300 MHz. Biroul Regional pentru Europa al ITU [24] și Institutul Coreean de Dezvoltare a Societății Informaționale [25] au sprijinit dezvoltarea programului.

Strategia Națională de Dezvoltare a Societății Informaționale - Moldova Digitală 2020 [26] a prioritarizat extinderea infrastructurii TIC și a conectivității cu acces nediscriminatoriu pentru toți moldovenii cu următorii indicatori cheie de performanță: 1) dotarea localităților și primăriilor cu cel puțin 30 Mbps (la o fibră optică) rețea; 2) implementarea unei viteze minime în localitățile conectate de 30 Mbps până în 2020; 3) asigurarea accesului la internet în bandă largă pentru cel puțin 60% din gospodării; 4) 85% din localități să aibă acces mobil în bandă largă; 5) 100% din clădirile civile noi să aibă acces la infrastructura pentru rețelele de comunicații electronice; 6) 80% din rețelele noi din zonele urbane să fie amplasate în subteran; 7) 100% din populație să aibă acces la televiziunea digitală terestră. Politicile care au continuat Strategia Moldova Digitală 2020 au fost elaborate și finalizate în 2022.

Actualmente, în scopul eficientizării sectorului digital, cât și pentru a stabili un spațiu comun de roaming, Republica Moldova colaborează cu 5 țări din Parteneriatul Estic (EaP). Acordul Regional de Roaming (RRA) [27] și Acordul Regional privind Spectrul (RSA) [28] sunt necesari pași importanți pentru realizarea armonizării regionale a telecomunicațiilor în regiune. Pentru a stabili un spațiu comun de roaming între cele șase țări din Parteneriatul Estic (EaP) - (Republica Armenia, Republica Azerbaidjan, Republica Belarus, Georgia, Republica Moldova, Ucraina), Guvernul Republicii Moldova a conlucrat cu Comisia Europeană (EU4Digital) la procedurile naționale oficiale de aprobare și la discuțiile RRA. Toate țările Parteneriatului Estic care doresc să se alăture unui spațiu comun de roaming trebuiau să semneze RRA și să finalizeze procedurile de aprobare în timp util, dar după criza de securitate regională și războiul din Ucraina de la sfârșitul lunii februarie 2022, procesul de aprobare a Parteneriatului estic a fost pus în regim de așteptare. Între timp, la 11 februarie 2022, Moldova a semnat un Acord cu România privind reducerea tarifelor de roaming. Cu toate acestea, politicile Moldovei în managementul spectrului sunt bine aliniată și sincronizată cu UE prin intermediul platformei Conferinței Europene a Administrațiilor Poștale și Telecomunicațiilor (CEPT) [29].

Odată cu progresul rapid al TIC, receptivitatea reglementărilor și politicilor devine din ce în ce mai dificilă, dar cu atât mai esențială. Legea 28/2016 privind accesul pe proprietăți și utilizarea partajată a infrastructurii asociate rețelelor publice de comunicații electronice [30] necesită îmbunătățiri. În paralel, este în desfășurare o inițiativă discutată între Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale și AN-RCETI cu privire la sfera de aplicare a cartografierii cuprinzătoare a infrastructurii (în conformitate cu Codul Construcțiilor) și a cartografierii infrastructurii rețelelor naționale, a activelor digitale publice și private.

Munca pregătitoare pentru adoptarea și lansarea pe scară largă a 5G este, de asemenea, un domeniu important, aflat în prezent în discuție de Guvernul Republicii Moldova, autorități de reglementare și operatori. Pe lângă acestea din urmă, legislația privind câmpurile electromagnetice (banda C) și stabilirea standardelor de sănătate corespunzătoare (protecția împotriva expunerii la activități electromagnetice) este remarcabilă și trebuie abordată, deoarece implementarea 5G ar necesita instalarea multor baze noi.

Discuțiile dintre guvern și operatorii de telecomunicații cu privire la lansarea 5G sunt în desfășurare de câțiva ani. Guvernul intenționează să înceapă să vândă drepturi de licențiere 5G operatorilor de telecomunicații până în al doilea trimestru al anului 2022, cu implementare în 2023 până în 2025. Cu toate acestea, acest calendar poate fi amânat, deoarece operatorii continuă să-și exprime interesul scăzut pentru resursele propuse după un succes slab a licitațiilor de spectru din regiune (de exemplu, în România). În timp ce Guvernul, respectiv Ministerul Economiei, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale și Serviciul Național de Management al Frecvenței Radio [31] favorizează foarte mult lansarea 5G, cei trei operatori de telecomunicații Orange, MoldCell și Starnet au opinat că lansarea 5G este în prezent prematură pentru piața moldovenească. Costurile ridicate de implementare, cererea insuficientă pentru 5G și infrastructura 4G care funcționează bine, suficientă, dar încă subutilizată, au fost enumerate drept moti-

ve-cheie pentru această viziune. Aceste preocupări au fost transmise primului-ministru de către operatori într-o scrisoare comună.

Începând din 2019, Ministerul Economiei și Infrastructurii al Republicii Moldova de atunci a organizat consultări publice periodice cu privire la lansarea 5G în Moldova cu reprezentanți ai Orange, Moldcell, Moldtelecom, Agenția Națională pentru Sănătate Publică, Serviciul Național de Management al Frecvenței Radio și Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației. Discuțiile s-au concentrat pe elaborarea noului Program de management al spectrului radio, planurile operatorilor de comunicații mobile pentru tehnologiile 5G de următoarea generație și aspecte privind protecția sănătății publice. Recent, aceste discuții au fost relansate cu scopul de a coordona disponibilitatea operatorilor de a investi, iar Guvernul face pași suplimentari în acest sens. Evoluția regională în implementarea 5G și competiția internă va rămâne determinantă, dar până acum nu sunt observați pași importanți aici. Guvernul, pe de altă parte, vede 5G ca un stimulent important pentru creșterea viitoare a sectorului TIC al Republicii Moldova. Planurile Moldovei pentru lansarea rețelei 5G sunt enumerate în Programul de management al spectrului de frecvențe radio pentru anii 2021-2025, care a fost dezvoltat de MEI, susținut de Biroul Regional al ITU pentru Europa și Institutul Coreean de Dezvoltare a Societății Informaționale. Într-o întâlnire din ianuarie 2019 cu reprezentanți guvernamentali la nivel înalt, compania din RPC, ZTE, a exprimat planuri de afaceri pentru a sprijini implementarea tehnologiei 5G în Moldova [32].

Concluzii

Supunând analizei situația din Republica Moldova privind digitalizarea sistemului de servicii, este de menționat faptul că actualmente, deși se depun eforturi în acest domeniu, totuși, există și o multitudine de lacune. Lacunele existente în domeniul digitalizării serviciilor identificate sunt: insuficiența, dar și calitatea echipamentelor, software-ului, maturitatea tehnică a următoarei generații de televiziune digitală (difuzare digitală terestră) și difuzare sonoră, precum și calitatea rețelelor furnizorilor de telefonie mobilă. Mai mult, procedura de obținere a certificatelor și a permiselor (deși s-au făcut anumiți pași) este percepută ca fiind greoaie și birocratică. În scopul eficientizării digitalizării segmentului de servicii, apare necesitatea, ca conducerea Republicii Moldova să depună eforturi mai mari, iar în scopul lichidării lacunelor existente apare necesitatea intensificării colaborării statului cu comunitatea internațională, inclusiv și prin atragerea specialiștilor înalt calificați.

Referințe:

1. *Program de activitate al guvernului „Moldova vremurilor bune”*. Disponibil: <https://unpaspentru.md/2021/08/03/program-de-activitate-al-guvernului-moldova-vremurilor-bune/>
2. *Measuring digital development ICT price trends 2020. International Telecommunication Union Development Sector*. Disponibil: https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/publications/prices2020/ITU_ICT-PriceTrends_2020.pdf
3. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 482 din 08-07-2020 privind aprobarea unor măsuri necesare pentru asigurarea securității cibernetice la nivel guvernamental și modificarea Hotărârii Guvernului nr. 414/2018 cu privire la măsurile de consolidare a centrelor de date în sectorul public și de raționalizare a administrării sistemelor informaționale de stat*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122272&lang=ro
4. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 414 din 08-05-2018 cu privire la măsurile de consolidare a centrelor de date în sectorul public și de naționalizare a administrării sistemelor informaționale de stat*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119166&lang=ro
5. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 746 din 18-08-2010 cu privire la aprobarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO actualizat*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=21237&lang=ro
6. *CERT-GOV-MD*. Disponibil: <https://stisc.gov.md/ro/cert-gov-md>
7. *The innovation ecosystem of Moldova report prepared under unido country programme for Moldova 2019-2023, October 2020*. Disponibil: https://www.unido.org/sites/default/files/files/2021-02/Report_on_Innovation_Ecosystem_of_Moldova.pdf

8. *Digital literacy primer. How to Build Digital Literacy into USAID Programming*. Disponibil: https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/USAID_Digital_Literacy_Primer.pdf
9. *GDPR compliance*. Disponibil: <https://gdpr-info.eu/>
10. *Responsabili de digitalizare în Republica Moldova?* Disponibil: <https://gov.md/ro/advanced-page-type/responsible-digitization-republic-moldova>
11. *Agenția de Guvernare electronică*. Disponibil: <https://stisc.gov.md/ro>
12. *Agenția Serviciilor Publice*. Pagina oficială. Disponibil: <https://asp.gov.md/>
13. *Guvernul Republicii Moldova. Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale*. Disponibil: <https://midr.gov.md/>
14. *Collaborative Regulation Casestudy Republic of Moldova ITU. Regional Initiative for Europe on Broadband Infrastructure, Broadcasting and Spectrum Management*. Disponibil: https://www.itu.int/en/ITU-D/Regional-Presence/Europe/Documents/Events/2021/National%20Workshop%20for%20Moldova/Moldova_case%20study_final.pdf
15. *Hotărâre cu privire la aprobarea Programului de management al spectrului de frecvențe radio pentru anii 2021-2025*. Disponibil: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/proiectul_764.pdf
16. *Foaie de parcurs pentru stimularea digitalizării economiei și dezvoltării comerțului electronic*. Disponibil: <https://consecn.gov.md/wp-content/uploads/2021/08/FOAIE-DE-PARCURS-PENTRU-STIMULAREA-DIGITALIZ%C4%82RII-ECONOMIEI-%C8%98I-DEZVOLT%C4%82RII-COMER%C8%9AULUI-ELECTRONIC.pdf>
17. *Экономический совет при премьер-министре ПМ*. Disponibil: <https://consecn.gov.md/ru/>
18. *Moldova adopts legislative package to digitalise the economy - EU4Digital*. Disponibil: eufordigital.eu
19. *National Development Strategy Moldova – 2030*. Disponibil: <https://www.fao.org/faolex/results/details/ru/c/LEX-FAOC191490/#:~:text=Priority%20objective%20of%20the%20National,the%20share%20of%20untreated%20wastewater>
20. *EUR-lex. Acces to European Union Law*. Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/LSU/?uri=CELEX:22014A0830\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/LSU/?uri=CELEX:22014A0830(01))
21. *Agenda de dezvoltare durabilă 2030*. Disponibil: <https://cancelaria.gov.md/ro/apc/agenda-de-dezvoltare-durabila-2030>
22. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 116 din 11-02-2013 cu privire la aprobarea Programului de management al spectrului de frecvențe radio pe anii 2013-2020*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=109654&lang=ro
23. *International Telecommunication Union (ITU) Regional Office for Europe*. Disponibil: <https://www.itu.int/itu-d/sites/europe/>
24. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr.857 din 31-10-2013 cu privire la Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală 2020”*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=49441&lang=ro
25. *Regional Roaming Agreement: how roaming prices can fall in Eastern partner countries by almost 90 %*. Disponibil: <https://eufordigital.eu/regional-roaming-agreement-how-roaming-prices-can-fall-in-eastern-partner-countries-by-almost-90/>
26. *Regional Spectrum Agreement (RSA) on harmonized technical conditions between the Eastern Partnership countries (Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, the Republic of Moldova and Ukraine) for Land Mobile Radio-Communication Networks in the 694-790 MHz and 3.4-3.8 GHz1 frequency bands*. Disponibil: https://eu.eventscloud.com/file_uploads/b33a422a866ebc4fc6f5384ac1b0955c_RSATextv2_2.pdf
27. *Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova*. Disponibil: <https://mfa.gov.md/>
28. *CEPT – Conferința Europeană a Administrațiilor de Poștă și Telecomunicații*. Disponibil: https://www.ancom.ro/cept-_5744
29. *Ibidem*.
30. *Legea Republicii Moldova Nr. 28 din 10-03-2016 privind accesul pe proprietăți și utilizarea partajată a infrastructurii asociate rețelelor publice de comunicații electronice*. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106023&lang=ro

31. *Serviciul Național de Management al frecvențelor radio*. Disponibil: <http://www.snfr.md/index.php?l=ro>
32. *5G country profile Republic of Moldova*, p. 8. Disponibil: https://www.itu.int/en/ITU-D/Regional-Presence/Europe/Documents/Events/2020/5G_EUR_CIS/5G_Moldova-final.pdf

Date despre autori:

Tatiana LUNGU, doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: tatiana.lungu@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4553-9718

Svetlana CEBOTARI, doctor habilitat, profesor universitar, Departamentul Relații Internaționale, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: svetlana.cebotari11@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9073-104X

Prezentat la 18.01.2023